

nevelte évtizedeken át, hanem az ellenzéki 48-as Körben, annak elnökeként, a felnőtteket is. Ők hárman vigyáztak a forradalom erkölcsi színvonalára, erőszakmentes tisztaságára, mert az ösöktől örökölt történelmi felelősségtudat elsősorban őket terhelte.

De igen súlyos vádat is tartalmaz a három dunaszentgyörgyi tanító: *Balabás Bálint*, *Szabó Gyula* és *Ekli Mária* harkányi tanúvallomása a kötél általi halált követelő „bírák” ellen, mert semmiféle bűncselekmény elkövetésére sem voltak hajlandók olyan hamis tanúbizonyságot tenni, amellyel – legalább erkölcsileg – menteni lehetne az utókor előtt a nagyközség 8–10 embertelen zsarnokát.

Források: A Felsőbaranyai Ref. Egyházmegye Harkányban, 1923. szept. 12-én megtartott közgyűlésének és bírósági ülésének jegyzőkönyve (Nyomtatásban megjelent) – *Vata Emil*: Egy forradalmisága miatt üldözött Dél-baranyai néptanítóról (Kecskeméthy József) Baranyai Művelődés 1977/11. – *Lipóczky József*: Kecskeméthy Józsefről Dunántúli Napló 1977. nov. 30. – Gyászbeszéd Kecskeméthy József koporsójánál. (Kézirat) – *Szabó Gyula*: Válaszlevél. (Kézirat) – *Soós János*: Baranyai József írásbeli nyilatkozat (Kézirat). – *Élőszóban adtak felvilágosítást: Ifj. Halász Lajos*, az MSZMP dunaszentgyörgyi pártszervezete volt titkára, *Sümegei Sándor* volt vörösőr, *Tibay Sándor* ny. főagronómus, özv. *Tóth Lajosné* ny. tsz-tag dunaszentgyörgyi lakosok, *Hajdu Gyula* 1919-es direktóriumi tag, bátai lakos, özv. *F. Kecskeméthy Józsefné*, ny. id. *Csikós Sándor* ny. tsz-tag, harkányi lakosok.

Herman János–*dr. Kecskeméthy Zoltán*

Almanemesítés Máramarosban

Olyan történetet elevenítünk most fel, melynek szakmai tapasztalatait talán még napjainkban is hasznosítani lehet.

Máramarossziget városának a Gutin-hegység felé eső peremén, *Határpatakon* volt *Kovássy Ákos* tanyája. Ügyvédi gyakorlata mellett szinte megszállottként, évtizedeket fordított a Jonathán almával folytatott kísérleteire.

A határpataki tanya környéke, ahol a hegyoldalakkal övezett gyümölcsös védve volt a havasokból érkező hideg szélétől, a zalai vagy isaszegi hegyes-dombos vidékhez hasonlít. Valóban ideális hely gyümölcsös céljára.

Az 1850-ben született Kovássy Ákost már fiatalkorban érdekelte a pomológia. A New York állam woodstoki farmjáról, *Hasbrouck Jonathán* tiszteletére elnevezett alma az 1850-es években került Fegyvernekre, a *Szapáry*-birtokra, ahová egy cseh kertész hozta Amerikából. Az alma Zemplénben, majd Heves, Hajdú-Bihar, Ung és Bereg vármegyékben terjedt el. Utóbbi helyen *Uray Imre* földbirtokos „már évek hosszú sora óta apostolkodik vele”, mint Kovássy Ákos írta, akihez baráti és családi kapcsolat révén, 1885 tavaszán *Sajó György* debreceni ügyvéd barátjától kerültek az oltóvesszők. Debrecenbe pedig *Kovássy Ferenc*től vezetett útjuk, aki „már mint kora ifjúsága óta szenvedélyes kertész, az oltóvesszőt budapesti jogász korában, az 1860-as években, a budai hegyek között sétálgatva egy sváb kertésztől szerezte meg és terjesztett el apja hevesi és hajdúmegyei birtokán.”

Ilyen előzmények után lett a végállomás Máramarossziget, ahol Kovássy Ákos, ügyvédi hivatása mellett, különösebb hírverés nélkül, inkább titkolva kezdett neki a kísérletezésnek és másfél évtizeden át kitartóan szorgoskodott, míg nyilvánosság elé léphetett. Tevékenységének nemcsak történetét, hanem szakmai vonatkozásait is feltárta azzal a céllal, hogy abból mások is okuljanak és hasznosíthassák a tapasztaltakat. E résznek újólagos kivonatos ismertetésében maga Kovássy Ákos a legilletékesebb, aki a *Gyümölcs-kertész* c. szaklapban (Bp. 1901. XII. 10–25. – XI. évf. 23–23. szám, 189–191. old.) így közölte észrevételeit:

„En a kapott oltóvesszőket még 1885 tavaszán egy 40 éves *Darázs édes* almafa koronájába oltottam be s már 1886-ban 40 db gyümölcsöt nyertem róla, melyek rendkívül finomak voltak ugyan, de

AZ 1908. ÉVI JULIUS HÓ 12-ÉN DÉLUTÁN 2 ÓRÁKOR

a KOVÁSSY ÁKOS FÖLDBIRTOKOS,

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÖGyvÉD

ÁLTAL MÁRAMROSSZIGETEN, A HATÁRPATAKI
TANYÁJÁN, AZ 1868-IK ÉVBEN ÉRETTSÉGIZETT
TANULÓTÁRSAINAK NEGYVEN ÉVES JUBILEUMI ÖSSZE-
JÖVETELÜK ALKALMÁBÓL TISZTELETÜKRE RENDEZETT

DISZTAKOMÁJUK

ÉTLAPJA:

Barna leves borsó tésztával,
Kecsege és fogas hidegen,
tartár mártással.
Imperiál szelet kőrúze, gom-
bás rizs, carotta, zöldborsó,
karfiol és burgonyával.
Debreceni béles. Jonathán al-
más lepény.
Libasült ugorka salátával,
töltött csirke kovászos ugor-
kával.
Deák, Bismark, Csokoládé és
Puncs torta.

Caramel és málna parfait.

Ostya.

Csemege és sajt.

Jonathán alma és cseresznye,
házi készítésű gyümölcs aszal-
ványok.

Liquerek.

Fekete kávé, érmelléki sava-
nyuvizes, érmelléki bakator
fehér és vörös, neszmélyi
borok.

CIGÁNY ZENE.

aprók, mit azonban a mostoha időjárásnak tulajdonítottam. A következő évben már 240 drb almám termett ugyan, de dacára a kedvező időjárásnak és a gondos kezelésnek, almáim legszebbjei alig érték el a közép nagyságot s alig tettek ki egy vékát s azonfelül jó pincekezelés mellett már januárra teljesen beértek.

Sokat tűnődtem rajta, hogy mi módon lehetne e hiányokon segíteni s e rendkívül finom alma becsértékét felemelni. Töprekedésemet és aggodalmamat nehezítette az a körülmény, hogy az általam ösmert szaktudósok mind egyhangúlag azt vallják és tanítják, hogy a keresztezés által a gyümölcs jellegében mi változás sem áll elő, mindazonáltal nem volt más választási mód. Határoztam és megkísértém mindenek előtt a nagyságát emelni és 1888-ban átoltottam egy 40 éves *Pázmán* szálát koronába. Két év múlva az eredmény bámulatosan kielégítő lett. Gyümölcseim a közép nagyságot nemcsak hogy megütötték, de nagyrészt túl nőttek rajta, mely eredmény a következő években fokozódott anélkül, hogy gyümölcsseim zsíros tapintatúak lettek volna. Ennek oltógyállyait a pirosság fokozása kedvéért ismét átoltottam egy *Török Bálint* ugyancsak öreg szálfa koronájának csúcsába. Két-három év múlva megvoltam az eredménnyel elégedve. Gyümölcsseim az előforduló bordásságot csaknem teljesen elvesztették, jók, szépek és tartósabbak is voltak, de én felbuzdulva az eredménye-
ken, még egy utolsó kísérletet tettem s a *Török Bálint Jonathán*omat a tartósság megnyerése céljából beoltottam egy 40–45 éves *Sikula*iba.

Itt is csak 2 évig kellett várnom az eredményre. Böven fejlődő rügyeim meghozták az első gyümölcsöket, melyek igazán szépen sikerültek ugyan, de már nem volt köztük oly sok kiválóan nagyra fejlődött példány – hanem aztán annál gazdagabb kárptólást nyertem, mert gyümölcsseim májusban is gyönyörűen megállottak.

Azóta ezt tekintem anyafámnak és anyagi és szereshető munkaerőimhez képest ezzel oltogatom át öreg szálfáim sokaságát – és reménylek megteremteni és rövid időn belül elterjeszteni egy oly remek almát, mely ismereteim szerint páratlanul áll a Pomológia terén – vagy legalább is a legelső fajták közé tartozik – évtizedekre menő kertészkedésem jutalmának netovábbját érném el vele."

A továbbiakban leírja, hogy az alma érésideje november–február, de az ő Jonathán-fája ápriliséig, sőt júliusig is eltart, mit a kemény fajokba való átoltások eredményének tulajdonít. Nem ritkák „az igen szép nagyra fejlődött példányok is”, ami a *Pázmán*nal és *Török Bálint*tal való keresztezések eredménye. Színéről megjegyzi, hogy bőre rendkívül finom, vékony, sima tapintatú, hamvas, ledörzsolva ragyogó fényes, eleinte fehéreszöld, éretten élénk szalmasárga, miből azonban csak az árnyékban nőtt példányokon látni tisztán kisebb-nagyobb foltokat, mert „csaknem az egész felület eleinte homályos, az érés

közeledtére később gyönyörű derültre változó pirossan van bevonva vagy belehelve s közben-közben élénkebb vérpíros szakadozott csíkokkal becsapkodva. Rozsdafoltok igen ritkán fordulnak elő a gyümölcs felületén, de beégetett fekete ragya, szeplő pontok egyes példányokon többször előfordultak." Húsa értével sárgás fehér, igen finom szövetű, kissé tömöttes, porhanyós, leve igen bő, cukros, „finom savanyúsággal emelt, illatos, és rendkívül kellemes fűszeres ízű.”

Értékes útmutatást rögzített a mérsékeltlen növény, igen edzett, korán, rendszeresen és bőven termő fájáról, mely a tavaszi utódereknek, sőt fagyoknak igen ellentálló. „Rendkívül alkalmas szálás fának és törpe fának is. *Helyben és talajban egyáltalán nem válogató, nem kényes.* Gyümölcsei igen jól állják helyüket a fán. Erős szelet, hosszan tartó szárazságot, baj nélkül kiáll. Állandó esőzések dacára nem pecsétesedik és még az őszi derek beálltával sem hullatja el, csak a férges gyümölcsöket.” Kovássy Ákos sajátos megoldást alkalmazott almáinak tartósítására. A közeli patakból a pincén keresztül kis csatornát vezetett, amelynek állandóan áramló vize hűvös levegőt és kedvező partartalmat teremtett, s így sikerült elkerülnie a pince dohosodását.

A hosszú és fáradtságos kísérletezés eredményre vezetett és elismerést váltott ki, melyről a *Máramarosi Híradó* (1900. 24. sz.) így tájékoztatta az olvasókat:

„A budapesti m. kir. tankertészet aligazgatója a napokban köszönetét és elismerését fejezte ki Kovássy Ákos m. szigeti lakosnak azért a kiváló almafajtáért, melyet hosszas kísérletezés által létrehozott és nemesített. Ez az úgynevezett *Jonathán alma*. Egyben Molnár István miniszteri tanácsos sajnálja, hogy a kiváló fajról a jelentés hozzá későn érkezett s így az almafaj a párizsi világkiállításon nem vehet részt. A miniszter a kiváló almafajtát *Czapáry Bertalan*hoz Orosházára küldötte s intézkedett, hogy az szemléltetően bemutatva a *Gyümölcskertész* c. lap karácsonyi mellékletében megjelenjen. (Sajnos a színes kép ma sehol nem található. K. Z.) E meleg elismerés bizonyára meg is illeti a csendes Tuskulánumban élő pomológus embert, ki ezáltal több jót tesz e megyének, mint akárhány közpályán működő embereink.”

Miután megismerték a kitarító munka eredményét, mások részére is hozzáférhetővé vált, hogy kövessék a példát. A *Máramarosi Lapok* (1903. 10. számában) közölték az alábbiakat:

Hirdetés. Jonathán-oltóanyag. Engedve az ország minden részéből hozzám intézett megkereséseknek, van szerencsém értesíteni a gyümölcskertészet kedvelőit, hogy az *általam 15 évi kísérletezés után nemesített és állami nagy eredménnyel kiűntetett*, a maga nemében utólrétegetlen jóságú, szépségű, bőtermékenységű bíró és rendkívül tartós „*Jonathán*” almáim oltóanyagait megynében is meghonosítható, már a f. év tavaszán forgalomba és áruba bocsátom. Minden aggodalom nélkül örömmel bocsátom versenytárs nélküli „*Jonathánomat*” világméretű diadalmas útjára. Kelt M. Szigeten. 1903. március 5-én. Kovássy Ákos.”

Ezt a közleményt pár nap múlva a „*Máramaros*” 1903. 11. számában a következő hirdetés egészítette ki: „*Jonathán-oltóanyag*. Kovássy Ákos Jonathán almáinak oltóanyagát hirdeti 10, 15, 20 krajcárért darabonként.” Nem volt ez különös jövedelem, inkább a kísérletező fizetett „nagy árat” a 15 éves fáradtságos munkájáért. Az ezzel összefüggő történet egyben „különcségének” is magyarázatát adja.

Édesanyám menyasszony korában egy régi arany mentegombot kapott ajándékba „Ákos bácsi”-tól. (Az egész megye így hívta őt.) Amikor azután – az első világháború végén – pénzre lett volna szükség, a ma is őrzött „aranygomb” bizony réznek bizonyult. És ekkor tudódott ki, hogy a „különc ember” kísérlete mibe került. Mert Kovássy Ákos minden öröklött ékszer drágakövet üveggel pótolta (amit évtizedeken át senki nem tudott), az aranygombokat rézmásolatokkal cserélte fel, s minden kapott pénzt a Jonathán alma nemesítésére fordította. Csak a virág volt valódi, melyet fiataloktól kezdve haláláig mindig kifizető kabátja hajtókájára. Gyermekei nem voltak, csendes magányban élt. 82 éves korában, 1932-ben halt meg. Határpataki gyümölcsösének földjébe, féltőn gondozott almái alatt temették el. Maga után nem hagyott vagyont, csak a Jonathán alma történetét, melyre mindig büszke volt.

Dr. Kovássy Zoltán